AVRUPA
Diyanet
AYLIK DERGİ

NİSAN 2011 • SAYI 144

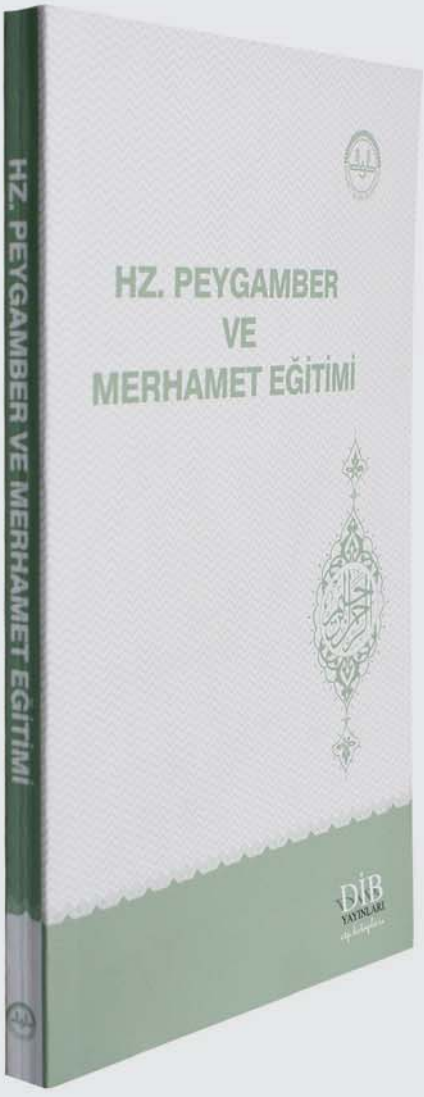
İNSANLIK
MERHAMET
ÜZERİNE KURULU

Aksiyon yönüyle merhamet

Merhamet eğitimi bir yürek terbiyesidir

Şefkat ve Merhamet Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.s.)

Yeni Yayınlarımız

Hz. Peygamber ve Merhamet Eğitimi

Yağmurdur rahmetin başı...
Toprağın can suyudur; ağacın, çiçeğin
börtü böceğin umududur.
Hasretle beklenir; alınır, bağra basılır.
Yağdığı yere yeni hayatı, sağlığı,
esenliği taşımasıyla baştacı edilir.
Belki de bu yüzden eskilerin lügatında
yağmur ve rahmet eş anlamlıdır.

Gözyaşı, Rabbimizin sunduğu rahmetin
insanoğlunda çağıldamasının alametidir.
Yürek yandıkça yaşarır gözler; çaresizlik,
acı, hasret, elem, keder ve aşkın harareti gibi
şefkat ve merhamet de ipil ipil süzülür gözlerden...

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

Avrupa Diyanet
Aylık Dergi
Nisan 2011 - Sayı 144

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Yüksel SALMAN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Mustafa BAYRAKTAR (Dön. Ser. İşl. Müd.)

Yayın Koordinatörü
Veli DEĞİRMENCİ

Tashih
Sedat MEMİŞ - Said ŞAN

Haber ve Fotoğraf
Ahmet ARSLAN - Burhan ÇİMEN

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Dizgi
Latif KÖSE

Abone İşleri
Tel: (0312) 295 71 96-97 **Fax:** (0312) 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

Yurt Dışı Yıllık Abone Şartları
A.B. Ülkeleri 24 Euro, İsveç, Danimarka 200 Kron, İsviçre 36 Frank. Diğer ülkeler için Euro esas alınacaktır. Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye İşletme Müdürlüğünün T.C. Ziraat Bankası Ankara-Akay Şubesindeki **TR 84 000 1000 7600 5994 308-5001** Nolu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile aboneliğin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir mektubun "Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar Bulvarı No:147/A 06800 Çankaya/ANKARA" adresine gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü: Aylık, Yerel, Süreli Yayın
Diyanet Avrupa Aylık Dergi (Türkçe)

Temsilcilikler
Yurt dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri, Din Hizmetleri Ataşelikleri

Yönetim Merkezi
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar Bulvarı No:147/A
06800 Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 295 73 06 **Fax:** (0312) 284 72 88
e-mail: diniyayinlar@diyanet.gov.tr
avrupahaber@diyanet.gov.tr

Dergide yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu, yazarlarına aittir.

Grafik-Baskı
Sonsöz Matbaacılık Ltd. Şti.
Web-Ofset Tesisleri
İvedik OSB Matbaacılar Sitesi 35. Cadde
No: 56-58 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0312) 394 57 71 **Fax:** (0312) 394 57 74

Basım Yeri : ANKARA
Basım Tarihi : 08.04.2011
ISSN: 1302-3225

editörden

Allah'a kulluk etmek, sevgi, saygı ve hakkaniyet temelinde yeryüzünü imar etmek gibi yüksek bir gaye ile saf ve günahsız olarak yaratılan insan, maalesef daha sonra özüne yabancılaşmış ve yaratılış gayesinden uzaklaşmıştır. Merhamet yurdu olan anne karnında büyümeye başlayan insan, dünyaya gelip kendi yaratılışına yabancılaştıkça, Rabbi ile arasında sınırlar ve duvarlar oluştukça doğuştan getirdiği saflık ve merhamet olgusunu kaybetmeye başlamış ve zamanla acımasızlaşmıştır.

Yüce yaratıcımızın rahmeti öfkesinden, bağışlaması da cezalandırmasından daha geniştir. O, merhametlilerin en merhametlisidir. Rabbimizin güzel isimlerinin başında Rahman ve Rahîm gelir. İlâhî hitabına bu isimlerle başlanır. Hayır ve bereket dileyerek, her işe Yüce Allah'ın rahmet ve merhametinin ifadesi olan besmele ile başlarız. Rabbimiz, kutlu elçisi Hz. Muhammed (s.a.s.)'i âlemlere rahmet olarak göndermiştir. Annenin evlâdını şefkatle bağrına basmasından, hayvanların yavrularına olan düşkünlüğüne varıncaya kadar hepsi, Cenab-ı Hakk'ın bahşettiği şefkat ve merhametin bir sonucudur. Sayısız nimetler bahşettiği insanoğlunun, bunca isyanına ve başkaldırmasına rağmen, insanlığı havasız, susuz ve nimetsiz bırakmaması da yine O'nun engin rahmetinin bir eseridir.

Rahmet elçisi olarak gönderilen Hz. Peygamber, insanlığın hasret kaldığı ve özlemini çektiği merhameti sadece insanlara değil, hayvanlara, bitkilere, canlı, cansız her şeye karşı göstermiş ve "Allah ancak merhametli kullarına rahmet eder" buyurmuştur. "Merhamet etmeyene merhamet edilmez" düsturuyla da herkesin şefkat ve merhamete muhtaç olduğunu ve merhamet arayanların öncelikle kendilerinin merhametli olmaları gerektiğini hatırlatmıştır.

Bugün dünyanın dört bir yanında yaşanan ve bütün insanlığın gözleri önünde cereyan eden savaşlar, terör olayları, şiddet, insan hakları ihlâlleri, daha çok kazanma hırsı ve tüketim çılgınlığı uğruna bilinçsizce çevrenin tahrip edilmesi, çiçeği burnunda gençlerin anne babalarını, anne babaların da ciğer pareleri olan evlatlarını katletmesi ve toplumun git gide bir şiddet sarmalına dönüşmesi herkesi tedirgin etmektedir. Bugün çocukların internet dünyasından aileye, medyadan sokağa varıncaya kadar geniş bir yelpazeyi etkisi altına alan şiddet, neredeyse hayatımızı kuşatır hale gelmiştir. Yaşanan bu acı tablo, bizleri yeniden şefkat ve merhameti hatırlamaya, bu konuda yeni bir farkındalık oluşturmaya ve merhamet çağrısında bulunmaya, deyim yerindeyse merhamet seferberliğine sevk etmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığımızın başlattığı bu seferberlik ile, eğer kalpler arasında bir merhamet köprüsü kurabilir, muhtaç olduğumuz merhamet ve gönül dilinin yeniden inşasında katkı sağlayabilir ve bu sayede merhametten nasibi olmayanların kalplerinde de küçücük bir merhamet kıvılcımı tutuşturabilirsek, bu gayret amacına ulaşmış olacaktır.

Kutlu Doğum Haftası boyunca yurtdışı teşkilatlarımız tarafından yapılacak bütün etkinliklerin verimli geçmesini ve bu amacı gerçekleştirmeye yardımcı olmasını umuyor, bir sonraki sayıda buluşmayı diliyorum.

Dr. Yüksel Salman

AVRUPA Diyanet AYLIK DERGİ

içindekiler

1 **EDİTÖRDEN**
Dr. Yüksel Salman

4 **BAŞYAZI**
Prof. Dr. Mehmet Görmez

5 **GÜNDEM**
Merhamet eğitimi bir yürek terbiyesidir
Doç. Dr. İsmail Sağlam

8 Aksiyon yönüyle merhamet
Prof. Dr. Ramazan Altıntaş

14 Çağın sorunlarına bir merhem olarak merhamet
Hüseyin Karaca

DİN-DÜŞÜNCE-YORUM

19 Peygamber Efendimizin merhamet yönelişinde hoşgörünün boyutları ve sınırları
Doç. Dr. Abdülkerim Bahadır

23 Hz. Peygamberin şefkat ve merhameti
Doç. Dr. Seyit Avcı

DİN VE SOSYAL HAYAT

27 Rahmet ve merhamet timsali Hz. Muhammed (s.a.s.)
Doç. Dr. Adem Apak

31 Hz. Peygamber'in insan sevgisi ve merhameti
Prof. Dr. Nevzat Aşık

AİLE

37 Hayatın odağı merhamet
Prof. Dr. Sefa Saygılı

40 Merhameti de Sen'den öğrendik ey güzel Nebî
Dr. Zekiye Demir

TARİH - KÜLTÜR - SANAT 43
Merhamet yangını
Hayrettin Durmuş

ŞEHİR VE İNSAN 46
Siirt
Veli Değirmenci

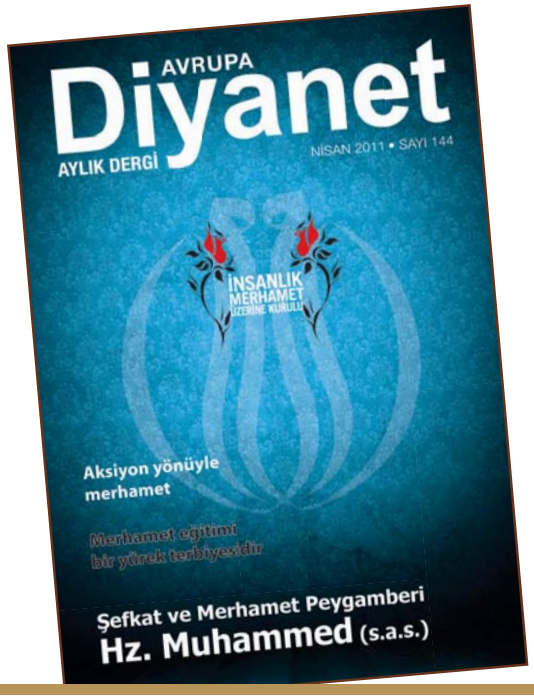
PORTRE 50
Süheyb-i Rûmî (r.a.)
Melek Yılmaz Gömbeyaz

BİR AYET BİR YORUM 52
Rol modellerimiz
Hz. Peygamber ve güzide ashabı
Doç. Dr. İsmail Karagöz

BİR HADİS BİR YORUM 57
Merhamet güneşi
Prof. Dr. İ. Hakkı Ünal

HABERLER 59

BULMACA 64
Ali Duran Demircioğlu

AVRUPA Diyanet AYLIK DERGİ

Merhamet eğitimi bir yürek terbiyesidir

Doç. Dr. İsmail Sağlam
Uludağ Üniv. İlahiyat Fak.

Ateş olmasa odun yanmaz, odun olmasa ateş yanmaya devam edemez. İslam ve iman cevheri, etrafımızdaki varlıklarla merhamet temelli bir ilişki içerisinde olmamızla kuvvet ve işlerlik kazanır. Bu ilişkiyi iman ve İslam temelinde değerlendirip Allah'a bağlılık şuuru kalıbına döktükçe de iman ve İslam cevheri alevlenir.

Gönül, zihin ve davranış birbiriyle yakın ilişki içerisinde olan kavramlardır. Başka bir ifadeyle arzu edilen güzel davranışın meydana gelebilmesi, duyguların merkezi olan kalpten ve düşüncenin merkezi olan akıldan kabul görmesi gerekmektedir. Bu husus eğitim psikologlarınca da benzer şekilde dile getirilmektedir. Aslında İslam eğitiminin insanı ulaştırmak istediği hedef de; "Kâinattaki bütün canlı ve cansız varlıklara karşı olumlu duygu, düşünce ve davranış geliştirebilecek şekilde yetiştirmek ve bunu yaparken de kişinin, Allah'a karşı sevgi, saygı ve bağlılık şuuru içerisinde olmasını sağlamaktır". Bu çerçevede dinin bütün emir ve yasaklarının arka plandaki hedefinin insanı bu noktaya ulaştırmak olduğu söylenebilir. Dikkat edilirse bu mutlu sona/hedefe ulaşmanın kalkış noktası kalptir/yürektir. Daha doğrusu kalb-i hakiki/yüreğ-i hakiki denilen yürekteki manevi kuvvettir.

Söz konusu manevi kuvvetin meyveleri; insanın başkalarına iyilik ve yardım etmeye yönelmesi, bütün yaratılmışlara sevgi ile yaklaşması, onları kötülüklerden koruması ve kurtarması, zor durumlarında yardım etmesi, bağışta bulunması, affetmesi gibi iyi huy ve davranışlardır. Bu sayılanlar aynı zamanda merhametin tarifidir.

Öyle ise kalpteki "manevi kuvve-

tin” ve “onun meyvelerinin” nasıl elde edileceği sorusu önem kazanmaktadır. İslam düşünürleri kalbi iki açıdan ele almışlar; birincisi insanın mahiyeti ve değeri bakımından kalbin hakikati ve önemi, ikincisi ise nefis terbiyesi açısından kalbin tasfiyesi ve güzel amellerle müzeyyen hâle getirilmesidir. Yukarıdaki sorumuzun cevabı daha çok kalbin tasfiyesi ve güzel amellerle donatılmasıyla ilgili gözükmektedir ki; bu aynı zamanda bir yürek terbiyesidir.

Bahsi geçen “manevi kuvveti” İslam ve iman şeklinde isimlendirirsek, onun meyvesini de Allah’ın yaratıklarına karşı merhamet gösterme olarak kabul edebiliriz. Bunlar tıpkı ateş-odun gibi birbirlerini destekleyen ve besleyen unsurlardır. Ateş olmasa odun yanmaz, odun olmasa ateş yanmaya devam edemez. İslam ve iman cevheri, etrafımızdaki varlıklarla merhamet temelli bir ilişki içerisinde olmamızla kuvvet ve işlerlik kazanır. Bu ilişkiyi iman ve İslam temelinde değerlendirip Allah’a bağlılık şuuru kalıbına döktükçe de iman ve İslam cevheri alevlenir. Bu etkileşim kişiyi, mahiyetini kavramanın kolay olmadığı “muhabbetullah” ve “marifetullah” iklimine alıp götürür.

Günümüzde eğitim ve öğretimin hedefinde bu değerler olmadığı müddetçe “yürek terbiyesinden” söz etmemiz güç olacaktır. Bir tarlada verimli ve faydalı mahsullerin ekim dikimi yapılmadığında, zararlı otların ve dikenlerin orayı istila etmesi kaçınılmaz olduğu gibi; insanın yüreği merhametle, sevgiyle terbiye edilmediğinde, bu mekân zararlı duygularla dolup taşacak ve manevi açıdan işgal edilmiş olacaktır. İşte bu işgale son vermek için yürek-

İnsanlığın ve şahsımızın huzur ve saadeti, merhamet pınarından ne ölçüde yararlandığımıza bağlıdır. Bu pınardan beslenmeyen kişiler ve toplumlar, canavarlıklarına hukuku da kanunları da alet edip hiçbir engel tanımadan, dünyayı fesada uğratmaya devam ederler. Merhamet bir fantezi değil, bir gerekliliktir. Hayatımızın nirengi noktasıdır.

lerin merhametle mayalanması çabası, yüreklerin terbiyesidir. Adına cihat da diyebileceğimiz bu çabanın neticesinde, bütün canlı ve cansız varlıklara karşı olumlu duygu, düşünce ve davranıştan yana yüreklerin fethedilmesi beklenir. Merhamet eğitiminden nasiplenmiş ve yüreğini terbiye etmiş kişiler, kalbin katılığını, kasvetini, kabalığını, tedavi etme fırsatını yakalar. Yüreğini rikkat ve şefkatle doldurur, işgalden kurtararak gerçek özgürlüğüne kavuşturur. Çünkü merhametten yana nasiplenmemiş yüreklerde kin, öfke, intikam, şehvet ve ihtiras gibi duygular bulunur ve yüreği esir alır. Esir olmuş yürek ise katılıkta taştan beterdir:

“(Ne var ki) bunlardan sonra yine kalpleriniz katılaştı. Artık kalpleriniz taş gibi yahut daha da katıdır. Çünkü taşlardan öylesi var ki, içinden ırmaklar kaynar. Öylesi de var ki, çatlar da ondan su fışkırır. Taşlardan bir kısmı da Allah korkusuyla yukardan aşağı yuvarlanır. Allah yapmakta olduklarınızdan gafil değildir.” (Bakara, 74)

Tazyikle, sabırla, teenniyle taşı çatlatıp dışarı fışkıran suyun hayat kaynağı olduğu gibi, günümüz dünyasının her yerinde yüreğinden merhamet akan ve etrafına hayat veren örnek insanları görmeye ne kadar da ihtiyacımız var. Yıllar önce yaşamış Yunuslarımızın, Mevlanalarımızın bütün insanların dilinde destanlaştığı gibi, materyalist, pozitivist, kapitalist ve seküler dünyada; yüreğinden sevgi ve merhamet fışkıran yiğitlere ne kadar da

ihtiyacımız var. Yüreği başka şeylere odaklanan nesiller yetiştirmeye devam edildiği sürece bu ihtiyacın giderilmesinin zorlaşacağı bir gerçektir. Onun için Allah Rasûlünün sıkça yaptığı şu duayı hatırlıyoruz:

"Allah'ım senin katından öyle bir rahmet istiyorum ki, o rahmet vasıtasıyla yüreğimi (terbiye et) doğruya ilet." (Ebu Davut, Daavât, 30)

Rahmetle yüreği terbiye edilmemiş bir insanın nasıl canavarlaşacağını şu olay ne kadar güzel açılamaktadır:

"Vaktiyle bir anne ve delikanlı oğlu beraber yaşamaktadır. Ancak ihtiyar anne oğlundan muzdariptir. Çünkü oğlu her akşam eve sarhoş gelmekte ve annesine karşı şiddet uygulamaktadır. Merhametten nasibi olmamış genç adam yine bir akşam eve sarhoş olarak gelir ve annesini hırpalayıp döver, fakat hıncını alamaz, ekmek bıçağını aldığı gibi kadıncağızın üzerine yürür ve boğazlamaya kalkışır. Çıkan arbedede genç adamın eline bıçak saplanınca, ansızın 'Anam!' diye bağırır. Bu sesi duyan anne elinde olmadan annelik merhametiyle 'Yavrum!' diye haykırır ve çocuğuna sarılır."

Yüreğinde merhamet olmayan biri, öz annesini dahi boğazlamaya kalkışabiliyorken, yüreğine annelik merhameti yerleştirilen kadın, kendini boğazlamaya kalkışan oğluna yavrum diye sarılabiliyor. Öyle ise insanlığın ve şahsımızın huzur ve saadeti, merhamet pınarından ne ölçüde yararlandığımıza bağlıdır. Bu pınardan beslenmeyen kişiler ve toplumlar, canavarlıklarına hukuku da kanunları da alet edip hiçbir engel tanımadan, dünyayı fesada uğratmaya devam ederler.

Merhamet bir fantezi değil, bir gerekliliktir. Hayatımızın nirengi noktasıdır. Eğitimimizin, ekonomimizin, sosyal ilişkilerimizin ruh kazanması için en önemli dayanaktır. Bu dayanağı ortadan kaldırınca manzara, ruhsuz bir ceset görüntüsüne bürünür. Aynı zamanda bu merhamet eğitimi ilahi kaynaklıdır. Hz. Peygamber şöyle buyuruyor:

"Allah merhametini yüz parçaya ayırdı, doksan dokuz parçasını kendi yanında tuttu, bir parçasını yeryüzüne indirdi. İşte bu bir parça rahmet sebebiyle, yaratıklar birbirine merhamet eder. Hatta yavrulu hayvan, bir tarafını incitir endişesiyle ayağını yavrusundan sakınır." (Buhari, Edeb, 19, Müslim, Tevbe, 17)

Allah'ın bahşettiği bir parça merhametten nasiplenmek, yüreğine yüksek hedefler çizmekle ve bu hedefe götürecek vasıtalara sarılmakla beraber, yürek terbiyesinin virüslerinden korunmakla mümkün olur. Bu virüslerse; kasvet, küfür, ucub, kibir, tûl-i emel, şehvet, gaflet, hırs, menfaat ve makam düşkünlüğü, dünyevîlik, masivaya muhabbet ve teveccüh göstermek, kötü duygu, düşünce ve davranışlardır.

Ya Rabbi, bizi merhametinden uzak tutma, merhametli insanları dünyamızdan esirgeme, merhametinin yollarını bize aç ve kolaylaştır. Merhameti kuşanmayı ve dünyanın her köşesine ulaştırmayı bizlere nasip et. Senin, gönlünü merhamete açtığın kişiden daha bahtiyar ve senin, gönlünü merhamete kapadığın kişiden de daha bedbaht birisi olamaz. Bizi bahtiyarlardan eyle, bedbahtlardan eyleme. Âmin...